

Prospective
research

Is de problematiek van de toegang tot water in Brussel (on)opgelost?

Kernboodschappen

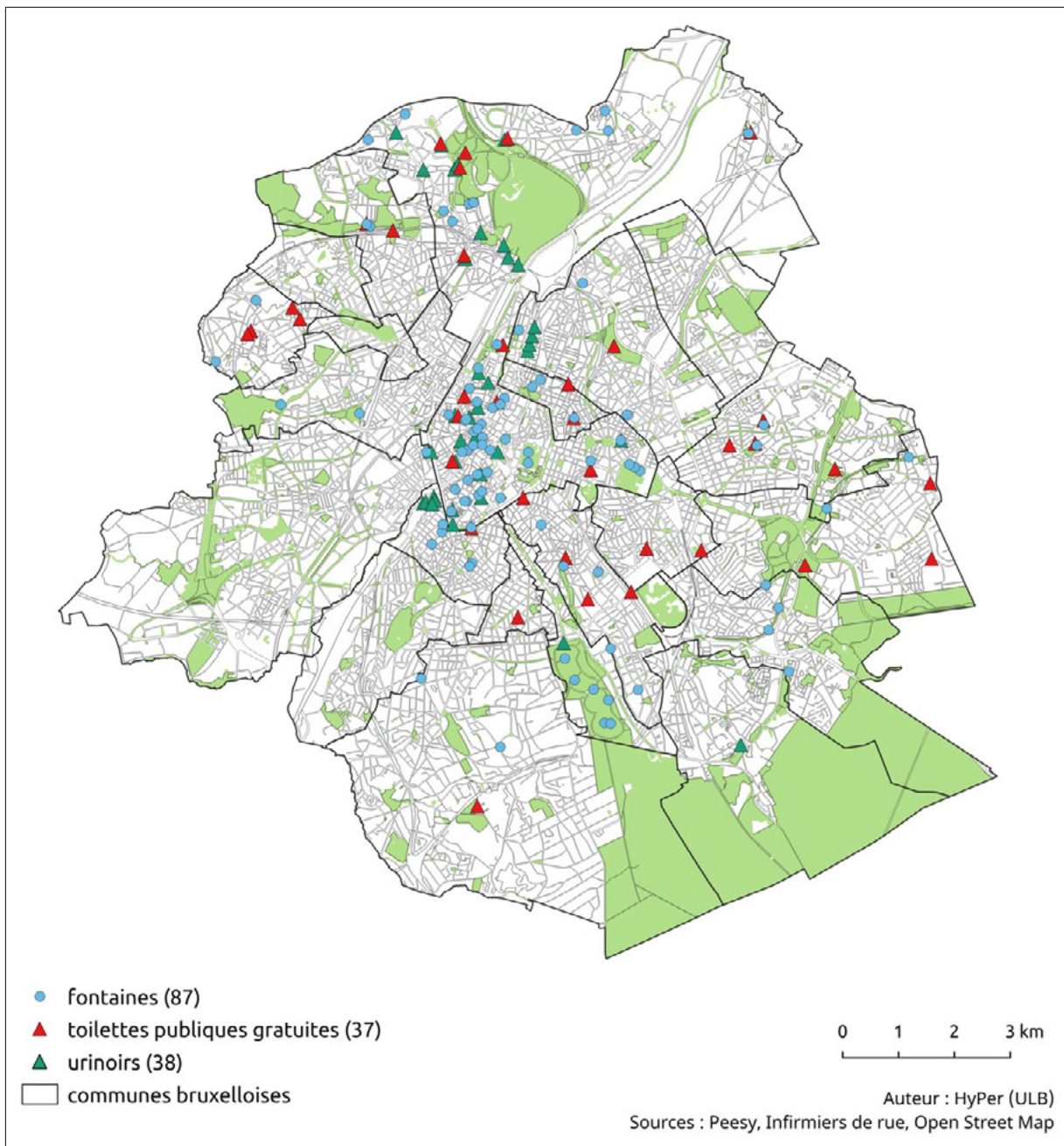
- 1** Beperkte toegang tot water treft zowel mensen zonder eigen woning als veel huishoudens met een woning. Minstens 100.000 Brusselaars worden hierdoor getroffen.
- 2** Openbare/collectieve voorzieningen zijn beperkt, ontoereikend en ongelijk verdeeld (vooral wat betreft geslacht). Verschillende gemeenten hebben geen of te weinig voorzieningen die openbare toegang geven tot water voor hygiëne (drinkfonteinen, openbare douches, toiletten), en de drinkfonteinen die er in het Gewest zijn, worden 6 maanden per jaar afgesloten.
- 3** De beperkte toegankelijke plekken om zich te wassen betekent dat er een hoge mate van verzadiging is, behalve in de duurste voorzieningen (€ 2,5 per douche); veel mensen moeten zich behelpen om zich te wassen.
- 4** In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, verbruiken arme en rijke huishoudens tegenwoordig evenveel water per persoon, en dit verbruik lijkt niet te worden beïnvloed door veranderingen in de waterprijs.
- 5** De waterprijs in Brussel is hoger dan de werkelijke kostprijs: het zijn de consumenten die opdraaien voor het grootste deel van de zuivering van regenwater en helder parasietwater waarvoor ze niet verantwoordelijk zijn.

Inleiding/samenvatting van de probleemstelling

Het doel van ons project bestond erin de aandacht te vestigen op een onderschat probleem in Brussel: de waterkwetsbaarheid, d.w.z. de moeilijkheden die mensen ondervinden om toegang te krijgen tot water om redenen die verband houden met de kostprijs van het water, de kenmerken van hun woning (gebrek aan een toilet, douche/bad, gebrek aan stromend warm water, uitsplitsing van kosten, lekken, enz.) of het gebrek aan woning. Op basis van beschikbare en geëxtrapoleerde gegevens wordt het aantal mensen met waterkwetsbaarheid geschat op minimaal 100.000, of ongeveer 8,2% van de Brusselse bevolking. Dit cijfer wordt sterk onderschat en zal de komende maanden en jaren waarschijnlijk nog aanzienlijk stijgen ten gevolge van de huidige systeemcrisissen (energie, milieu).

Voor de betrokkenen biedt het Gewest weinig oplossingen. Er zijn niet genoeg drinkfonteinen, ze zijn slecht gedistribueerd, ze zijn de helft van het jaar gesloten en soms zijn ze alleen bedoeld om een waterflesje te vullen. Ook het aanbod van openbare toiletten is ontoereikend, sociaal ongelijk (vooral gericht op mannen zonder beperking) en slecht ruimtelijk verspreid (sommige gemeenten hebben helemaal geen openbare toiletten). Tot slot is het aanbod van gratis of goedkope (€ 1 of minder) douches in Brussel klein in vergelijking met de vraag en is het aanbod geconcentreerd in het centraal/westelijk deel van het Gewest, in het bijzonder in en rond de Vijfhoek.

Inleiding/samenvatting van de probleemstelling

Methode, aanpak en resultaten

Het onderzoek is gebaseerd op verschillende kwantitatieve methoden (gebruik van weinige beschikbare gegevens, kaarten) en kwalitatieve methoden (enquêtes op het terrein bij verenigingen, preventiediensten, personeel van sporthallen en zwembaden), evenals interviews met mensen die moeite hebben met het betalen van hun waterfactuur (een twintigtal interviews).

Onze vaststellingen komen overeen met een aantal vaststellingen die reeds gedaan werden door andere actoren (Koning Boudewijnstichting, Federatie van de Maatschappelijke Diensten, Straatverplegers, onderzoek Méthos/SIA Partners, ...), met name de moeilijkheden die vele huishoudens ondervinden om hun waterfactuur te betalen. Toch werpt onze studie licht op bepaalde aspecten die eerder niet aan bod kwamen:

A. Het geeft een verfijnd beeld van de bepalende factoren van het waterverbruik van de Brusselse huishoudens, met de nadruk op de onrechtvaardige dimensies van de progressieve prijszetting (van kracht tot eind 2021) en de gevolgen ervan voor huishoudens die een collectieve meter hebben (d.w.z. +/- 60% van de huishoudens). De studie stelt ook vast dat de huidige waterprijs in Brussel hoger is dan de werkelijke kostprijs.

B. Ons onderzoek richt zich niet alleen op problemen met de betaling van waterfacturen, maar houdt ook rekening met de verschillende vormen van moeizame toegang tot water: huishoudens aangesloten op een collectieve meter die geen Vivaqua-factuur ontvangen, zelffrantsoenering van het verbruik, gebrek aan sanitaire voorzieningen in de woning, gebrek aan collectieve voorzieningen... Bij gebrek aan collectieve voorzieningen (drinkfontein, toiletten, openbare douches) blijkt uit onze enquêtes dat veel mensen noodgedwongen uitwijken naar bestaande infrastructuur (douches in sporthallen, wastafels/toiletten in openbare instellingen, kranen op begraafplaatsen...), waar de toegang tot water zowel onzeker als precair is.

Conclusies

Zonder toegang tot water is het heel moeilijk om een menswaardig leven te leiden. De waterprijs is in 2022 echter met 15% verhoogd op een moment dat veel huishoudens al moeilijkheden hadden om de facturen van Vivaqua te betalen.

Om deze prijsstijging te compenseren is een sociale interventieregeling ingevoerd voor de Begunstigden van de Verhoogde Tegemoetkoming (BVT), maar dit roept een aantal vragen op over de kosten van de uitvoering en de problemen van niet-gebruik die dit met zich mee zal brengen.

Gelukkig werd er uiteindelijk in 2022 besloten tot een verbod op het afsluiten van de watervoorziening.

Aan de andere kant blijft toegang tot water voor daklozen afwezig van de politieke agenda.

Aanbevelingen

1. De waterprijzen zo laag mogelijk houden.

Water is een basisbehoefte die door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties wordt erkend als een mensenrecht. Aangezien het waterverbruik in Brussel laag is in vergelijking met andere Europese steden en er geen bewijs is dat de waterprijs het verbruik beïnvloedt, lijkt het logisch om de waterprijs zo laag mogelijk te houden. Deze laatste is momenteel echter hoger dan de werkelijke kostprijs, aangezien de consument betaalt voor het grootste deel van de zuivering van regenwater en helder parasietwater waarvoor hij niet verantwoordelijk is. Het principe dat de vervuiler betaalt wordt dus niet gerespecteerd, aangezien de prijs van water kunstmatig wordt verhoogd.

Bovendien worden momenteel twee factoren overwogen die de waterprijs in Brussel nog verder zouden doen stijgen. Enerzijds worden nieuwe milieubelastingen (kosten voor milieu en grondstoffen) bestudeerd. Deze zullen geen gunstig effect hebben op het milieu (het prijssignaal lijkt niet te werken voor water in Brussel), maar zullen een negatief effect hebben op huishoudens met een laag inkomen, die een nieuwe belasting zullen moeten betalen op een basisbehoefte. Anderzijds wil Brugel de kloof tussen de prijs van huishoudelijk en niet-huishoudelijk water (21,7% duurder) verkleinen. De convergentie van deze twee prijzen (die volgens ons ongegrond is) zal de waterfactuur van huishoudens automatisch doen stijgen.

Om een zo goed mogelijke toegang tot deze basisbehoefte te garanderen, moeten de kosten voor het zuiveren van regenwater en helder parasietwater dus worden afgetrokken van de waterprijs. Bovendien mogen er geen nieuwe belastingen op water worden geheven, want dat zou de prijs onnodig opdrijven.

2. Het aanbod van collectieve/openbare voorzieningen vergroten.

Er is een tekort aan openbare toiletten in het Brussels Gewest : er moet geïnvesteerd worden en er moeten budgetten vrijgemaakt worden voor hun onderhoud. Er kunnen ook partnerschappen worden opgezet met openbare instellingen en horeca om hun toiletten toegankelijk te maken voor het publiek.

Het aantal drinkfonteinen moet omhoog, maar er moet wel gelet worden op een goede spreiding over het hele Gewest (geen wijken zonder openbare waterfonteinen), dat ze het hele jaar door open zijn en dat ze ontworpen zijn voor verschillende soorten gebruik (niet alleen een flesje water te vullen in de zomer).

Ten slotte moeten alle bestaande douchefaciliteiten (openbaar en verenigingen) behouden worden en de ontwikkeling van nieuwe faciliteiten in bestaande structuren aangemoedigd worden (sporthallen, zwembaden, onderwijsinstellingen). Bovendien moet het bestaan van gratis diensten

Aanbevelingen

gegarandeerd worden en de aangerekende prijs begrenzen, aangezien de douches aan € 2,5 onderbenut zijn.

Het aanbod aan openbare voorzieningen (drinkfonteinen, toiletten, openbare douches) in Brussel moet worden uitgebreid door te denken in termen van het Gewest als geheel in plaats van in termen van afzonderlijke gemeenten. Andere Europese steden bieden inspirerende modellen (Parijs, Nantes).

3. Beter rekening houden met de problemen van huishoudens.

Bij het overwegen van watergerelateerde maatregelen voor huishoudens is het essentieel om rekening te houden met het feit dat meer dan de helft van alle huishoudens wordt bevoorrad door een collectieve meter. Voor deze mensen zijn steunmaatregelen vaak ingewikkelder of zelfs onmogelijk te implementeren.

Om huishoudens (uitgerust met een individuele meter) die moeilijkheden ondervinden bij het betalen van hun waterfactuur te helpen, moet de mogelijkheid worden voorzien om op verzoek een maandelijkse tussentijdse factuur per post of elektronisch te ontvangen van Vivaqua (zonder via het Doccle-platform te moeten gaan).

Tot slot raden we aan om een gewestelijke dienst op te richten die een snelle en gratis diagnose kan stellen van de sanitaire infrastructuur van een woning. De rol van deze instantie zou zijn om de aanwezigheid van een lek in een woning (of in een gebouw in het geval van een collectieve meter) vast te stellen, mogelijk kleine reparaties uit te voeren en te bepalen wie verantwoordelijk is voor grote reparaties in huurwoningen (de huurder of de verhuurder).

Publicatielijst

Deligne, C. et al. (2020).

La vulnérabilité hydrique ou la nécessité de repenser une continuité entre le logement et l'espace public. Le Soir, 28/11/2020.

Bacquaert, P & Marziali V. (2020).

L'aridité des communs : visages de la vulnérabilité hydrique. Bruxelles en Mouvements, 304 (janvier-février).

Deligne, C. (2020).

Abondance de pluie, rareté de l'eau. Bruxelles en Mouvements, 304 (janvier-février).

May, X. et al. (2021).

Pourquoi ne pas en finir avec la tarification progressive de l'eau à Bruxelles. Brussels Studies [online], Collection générale, nr. 156, online gezet op 9 mei 2021.

May, X. et al. (2021).

Formes, facteurs et importance de la vulnérabilité hydrique dans une métropole européenne, Le cas de Bruxelles. EchoGéo, 57, EchoGéo [online], 57 | 2021, online gezet op 15 oktober 2021. URL :

May, X. et al. (ingediend). *Le prix de l'eau à Bruxelles ne respecte pas le principe pollueur-payeur*, soumis à Brussels Studies.

Bacquaert, P. et al. (te verschijnen 2022).

Vulnérabilité hydrique et compromis de coexistence à Bruxelles, Espaces et Sociétés, 186-187.

Bacquaert, P. (2022 in press).

Déserts et dégels des fontaines d'eau potable à Bruxelles. Cahiers de La Fonderie, 54.

Deligne, C. (2022, in press).

Le prix de l'eau, ça n'existe pas ! Cahiers de La Fonderie, 54.

Deligne, C. (2022, in press).

De l'eau dans la maison ? Pas si vite ! Cahiers de La Fonderie, 54.

Deligne, C. (2022, in press).

Les dessous de l'eau quotidienne à Bruxelles. Cahiers de La Fonderie, 54.

Bacquaert, P. & Richelle S. (2022),

Corps sales, ville sèche. (Radiocreatie, 3x25 minuten)

Auteur & project

Chloé Deligne is Gekwalificeerd Onderzoekster bij het FNRS aan de ULB. Vanuit haar opleiding als historica en geografe voert ze al vele jaren interdisciplinaire onderzoeksprojecten uit over alle aspecten van water in Brussel. Het HyPer-project bracht een geograaf (Jean-Michel Decroly), een econoom (Xavier May), sociologen (Pierre Lannoy & Valentina Marziali) en een historica (Pauline Bacquaert) samen om te kijken naar de moeilijkheden van toegang tot schoon water in Brussel aan het begin van de 21e eeuw. Een onderschat maar cruciaal probleem voor de volksgezondheid.

Chloé Deligne

Laboratoire interdisciplinaire en Études urbaines

Université Libre de Bruxelles
50, av. Roosevelt CP 133/01
1050 Bruxelles

chloe.deligne@ulb.be

DISCLAIMER

Dit onderzoek werd uitgevoerd met de steun van Innoviris.

Alle meningen, overtuigingen en aanbevelingen in deze beleidsnota behoren volledig toe aan de auteur. Innoviris kan er niet aansprakelijk voor worden gesteld.

Prospective
research

Via het programma Prospective Research wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderzoeksprojecten financieren met een tweeledig doel: een solide gewestelijke toekomstvisie en oplossingen uitwerken voor de specifieke uitdagingen waarmee Brussel de komende jaren zal worden geconfronteerd. De oplossingen die de gefinancierde projecten voorstellen, moeten rekening houden met de stedelijke complexiteit van Brussel en zijn ecologische, sociale en economische transitiedoelstellingen. Het programma richt zich tot onderzoekers in zowel de humane wetenschappen als in de exacte of toegepaste wetenschappen.

***WE FUND
YOUR
FUTURE***